

Vass Pál

Leventetörténet

(Részletek a naplóból)

Vass Pál 1927. december 10-én született Szentgyörgyvölgyön, a jegyző apa és tanítónő édesanya második gyermekeként. Egy éves korában költözött a család az akkor még Zala megyéhez tartozó Köveskálra. Az élmény gazdag gyermekkor szép korszaka 1944. december 10-én megszakadt. Az oroszok elől Szombathelyre menekülésük közben édesanyja halálos balesetet szenvedett. Az imádott szülő temetésén azonban már nem lehetett jelen, mert bátyjával együtt Tapolcára kellett bevonulnia, ahonnan 1944. december 31-én 1200 társával együtt Németországba vitték. Gyermekként ment el és felnőttként tért haza 1946. szeptember 30-án. A magyar szakos tanár életrajzi írásának a hadifogság izgalmas és megható történeteit leíró fejezeteiből készült a válogatás.

Hitler vezér halálhíre – Panzerfaust robbanással

Kétszer kerültünk bevetésre, előbb Kielben, egy égő hajót oltottunk, közben magyar konzervekből, francia kenyérből és dán húsból bespájzoltunk. Ebben nagy szerepe volt a kamásliknak, mert azokat jó szorosra húzva a nadrágszárban, hordtuk ki a kocsiba a szajrét. Pár nap múlva meg Kryseby falucskába vezényeltek, ahol egy szalmatetős ház gyulladt ki a kéményből kipattanó szikrától. Április 30-án már vöröskeresztek festettek a laktanya valamennyi épületének a tetejére, özönlöttek a sebesülteket menekítő autók. Borzalmas volt a rengeteg csonkolt, önmagát ellátni nem képes, emberi roncs látványa. Számtalan kéz és láb nélküli, beszélő törzs, irtózatossá lelkialapotban kínlódott, környezetében gyűlölettel nézte mozgásra képes társait.

Május elsején sorakozó, ahol felolvassák a hírt, mely szerint Hitler Berlin védelmében elesett, s a hatalmat Dönitz vezértengernagyra ruházta át. Néma csend. A betegellátókon kívül csak mi és a többi jugendes maradtunk a laktanyában. Munka van bőven, a lőszert, puskákat, faustokat (páncéllöklöket) a tengerpartra hordjuk, onnan csónakokon beljebb evezve a vízbe eresztjük, hogy ne juthassanak az ellenség kezére. Sziszifuszi munka ez, mert amit ma behordtunk, holnapra partra sodorta a dagály. Három nap után szörnyű baleset történt, mert egy faustot nem szabadítottak meg a gyúszegtől, s az a kocsira dobva felrobbant, a többivel együtt. A lóból, kocsiból és a körötte sürgölődő horvátokból csak cafatok maradtak. Belek lógtak a fák tetején. Ez véget vetett a munkának. Bevonultunk a laktanyába, ahol a ránk osztott penzumokat elvégeztük. Őrséget már nem adtunk.

Úgy hatodika táján, reggel az ágyból kiszállva indultunk az őrség épületébe, amikor közelebb érve láttuk, hogy furcsa, eddig még nem látott egyenruhában, nyakában géppisztollyal, egy katona állt ott. Közeledve hozzá megfordult, s onott pofával intette a parancsát: menjünk a fenébe, Hitler kapott. Az eltérő sisakot látván jöttünk rá, hogy nem német, hanem angol. Ez az őrmester egyedül, egy szál géppisztollyal, fogságba ejtette az egész, fegyverekkel, légvédelmi ütegekkel is felszerelt alvó laktanyát. Bátorsága okát kutatva vettük észre, hogy a kapuval szemben egy tank áll, csöve ránk irányul, az országúton meg hosszú sorban csörögnek társai Észak felé. Visszafordultunk hát, s a laktanya ablakaiból néztük tovább a díszszemlét.

Angolszász fogságban – német földön

A laktanyákból a német katonák eltűntek, az üres épületek kórházzá alakultak át, így fogadták a háború befejezése után egyre özönlő, eddig máshol tartott súlyos sebesülteket, akik közül sokan csupán torzóként, csak törzsükben maradtak meg. Megrázó látvány volt, rádöbbentett mindnyájunkat arra, hogy mitől mentett meg minket Lenz hadnagy úr. A lakosság kezdeti félelme lassan oldódott a megszállókkal szemben.

A katonai rendőrök tekintélye nagy. Ők nem babaruháznak. A fehér sisakos MP-sek kemények. A kis jeepekkel brillírozva száguldanak a helyszínre. Nekünk május huszadikán kell a laktanyánkat elhagynunk. Reggeli után sorakozó, magát Lenzt is meglepi, hogy a kétszakasznyi magyar teljes és egységes felszerelésben jelenik meg, puskásan. A parancs úgy szólt, hogy az erdőt nem hagyhatjuk el, csak kísérettel. A parancsnál erősebb volt azonban a korgó gyomor. Pünkösöd napjára már csupán a fák kérge nem került sorra, egyébként mindent, ami emészthető volt, letaroltunk. A fejadagok felére csökkentek, mert az addig a tanyákon megbúvókat is a táborokba kényszerítették. Kínunkban összeszedtük a csigákat. Amikor egy-egy lavórral összejött, forró vizet öntöttünk rájuk s azok kihabzottak házaikból, mi meg zsilettel levagdostuk az ehető részeket, nyársra húzva sütöttük s ettük, rágtuk, amíg valami teltséget, meleget nem éreztünk a gyomrunkban. A hangulat rosszra fordult. Nem volt mese, bár nem szándékoztam, a kevés felesleges ruhámat piacra dobtam. Megéreztem, hogy valami változás lesz, hogy valami készül, mert a németek pakolni kezdtek, sorra eltűntek jobbról is, balról is. Június 20-a körül mi is szedtük a sátorfánkat, s szakaszonként bújtunk elő a fák és bokrok árnyékából, megszedülve a nagy melegtől. Mint a darazsak, úgy törtek ránk az angol katonák, puskatussal százas csoportokba tuszkoltak, vertek bennünket, az egyes csoportok közé egy-egy páncélozott terepjáró állt be, előre és hátra irányzott géppuskákkal, oldalt meg kétszer három katona kézben tartott puskával kísért bennünket. Nekem mindjárt bemutatkozott az angol hadsereg. A szélső sorba kerültem. Az elindulás után mindenkinek nyakba tett kezekkel kellett mennie, ha elhagyta a helyét valaki, azonnal felzárkóztatták, azaz helyére lökték a puskacsővel. Nagy port vertünk, orrunk, szánk megtelt, s egy nagyot tüsszentve, elfeledkeztem a parancsról, a zsebkendőmért nyúltam volna a zsebembe, de már a féluton hátam közepébe vágott a puska, kétszer egymás után. Kellett 200 méter, mire átcsleztem magam a túloldalra, s letörölhettem lógó taknyomat.

Eckernförde nyugati szélén, egy belső öböl partján levő középiskola termeiben szállásoltak el bennünket. A padok a termék végében tornyosodtak. Az egyik szertárban hegedűre leltünk, meglepődve olvastuk belül a hátlapján az írást: *STRADIVARIUS*: Egy vagyon került a kezünkbe! Fercsákat csak úgy tudtam rábeszélni, hogy fogadja el, ha a továbbiakban részt vállalom az új szerzemény cipelésében.

Fogságban a gyalogos közlekedésnek is kialakult szokásai voltak. Egyesek szerint a belső sor azért volt jó, mert az elhaladó autókról ledobott enni-, inni- és szívni-valók jobban elérhetőek. Ezzel szemben én az utolsó sor külső szélén szerettem menni, mert a korábban velünk egy irányba haladó autókból a csikkek s egyéb zacskók, maradékok az út szélén landoltak, s hátul sokkal könnyebb volt az árok felé lenyúlni a látókörbe kerülő kincsekért. Ha angol katonák haladtak el mellettünk, üres vagy annak látszó dobozait kidobták. Egy nap alatt sikerült akár két teli zsebbel összegyűjtenem csikket, vegyesen a dobozban felejtett cigivel. Így jutottam hozzá egy echte (valódi) német, sodróval ellátott tárcához, amit esténként bérbe adhattam, vagy saját gyűjtésem újrászórására használhattam fel.

Schülpersyl az egyelőre végleges helyünk, átadás-átvétel, búcsú Lenztől, mindkét részről elkent könnyek, köszönet, a hála könnyei ezek. Nehéz az elválás.

Kegyetlen magyar parancsnokság alatt - a fogságban is

Magyarokhoz, a kaposvári 15-ös tüzerekhez kerülünk, Major százados keze alá, akit „hatalmas” termete miatt, mélynövésű lévén, azonnal szúnyog csődörnek nevezünk el. Azt hiszik, hogy velünk pattoghatnak, erre mi, a kikötött katonák láttán megrökönyödve, követeljük Lenzt vissza, mert nem magyar katonák vagyunk, megtagadunk minden közösséget velük. A magyar tüzereket még mindig jutasi módszerekkel tartották rettegésben, a kikötések napirenden voltak, hátra kötött kezekkel, kötéllel felhúzva lógtak órák hosszat úgy, hogy a lábuk hegye érte csupán a homokot; ha netán elájultak, akkor életre locsolták őket, aztán lóghattak tovább kedvükre. Vesszőfutás is volt, a vétkesnek társai sorfala között kellett végigfutnia, s közben összecsatolt derékszíjjal, két oldalról, ütötték-verték. Minket is ilyennel fenyegetett Major százados, de nem ment semmire, mert amint rászállt valakire, az egy mögött ott állt 99 másik is, hátratett kézzel, s hogy abban mi volt, nem tudhatta soha. Parancsait nem hajtottuk végre, elfutott az angolhoz, az meg jött a tolmáccsal, mi meg elmondtuk, hogy nem vagyunk katonák, csupán elhurcoltak.

Élelmezésünk, ügyes parancsnokunknak köszönhetően, jó és többnyire elég is a többiekéhez képest. Anton Lenz mellé méltán került történetünkbe dr. Wojnárovits Elek, a későbbi világhírű biológus neve, akinek semmivel sem volt

kisebb érdeme sok-sok levente megmentésében. Mindketten tanárok voltak, a régi értelemben vett nevelői az ifjúságnak. „Gyerekeim”, így hívott minket, az idősebbeket meg a „falu bikái” névvel illette, a megszólításokban ott rejtőzött a szemérmes szeretet, amit nem volt ildomos megsérteni. Ha látta a társaságot belülről leereszteni, azonnal énekkart szervezett, a falunak előadtuk a betanult népdalainkat, az 1-2 cigány hegedült, a volt diákok verseket mondtak el magyarul, németül. Én például az *Erlkönig* és a *Rózsa a pusztán* című, a középiskolában kötelezőként tanult versekkel szerepeltem. A bizonyítási vágya, a „megmutatom virtusa” mindenkit megcsapott, s kötelezőnek tartottuk a jó szereplést. Ő meg vezényelt, közben-közben mesélgetett németül, mi meg boldogok voltunk, újból reményt-keltőnek látszott a jövő.

Egészen addig, mígnem 1945. augusztus 27-én, ismét vagonba kerültünk, a wesselbureni állomáson, délelőtt 11 órakor. Már nincsenek meg az eredeti közösségek, igen vegyes társaság lettünk, még felvidékiek is felbukkantak közöttünk. Az utazás alatt egy-egy nagyobb állomás után megrövidült a 25 vagonos szerelvény. A megszokott öntözőcsatornák elmaradoztak, jelezve, hogy Hamburg, a legnagyobb és legjelentősebb német kikötő következik. Borzalmas volt a látvány. Az Elba tele volt oldalára dőlt hajókkal, partján végig a földszintig lekaszált utcák, a romladékból hatalmas „vakondtúrások”, romokból készült odúk emelkedtek, oldalukon kidugott kályhacsövek; a macskakövesnek tűnő, már megtisztított utakon a villamosokon, kocsikon, autókön a városból maradt törmelékekkel az emberek hangyáként szorgoskodtak. Nem álltunk meg, lassan cammogtunk, szinte lépésben ment a vonat a folyó mellett. Toprongyos ruháinkban, ráncosan, szőrösen, egykedvűn mozogtak az emberek, mert éltek, s továbbra is élni akartak. Érdekes volt látni, ahogy a jeepen száguldó katona és a porba sújtott vesztes találkozott, feszülten egymásra nézett. Vajon mit gondolhattak? Én megint megállapíthattam, hogy szerencsénk volt.

A kicsinyke kis állomáson szerelvényünket körben kietlen pusztaság fogadta, minket meg az újabb ismeretlen. A búsulásra azonban nem volt idő. A megszokott keménységgel érkezett a parancs: Absteigen!, Angetreten!, mars, mars!(kiszállás, sorakozó, szaporán, szaporán!) Elkezdődött az örök játéka: a létszám ellenőrzése. Többen számolták, mégsem egyezett, mert a fogoly mindig mozog, helyet cserél. A siker attól függ, hogy ki unja meg előbb. Még nem tudtuk, hogy mi, s kik várnak ránk. Az biztosnak tűnt, hogy az egyre közeledő nyírfák mögött nem cserkész tábor van. Egy éles kanyar után már tiszta lett a kép.

Hatalmas táborkapu előtt álltunk. Előttünk skót katonák, bal kezükön felénk ugráncoló farkaskutyák csaholtak, jobbjukat a nyitott pisztolytáskán tartották. Ijesztő kép, ránk tör a félelem, még a kutyára sem merünk visszavicso-rogni. Kemény tekintetek figyelnek. Kétoldalt a katonák, mögöttük civilek álltak, hamarosan kiderítették rólunk, hogy magyarok vagyunk. Örültünk a magyar szónak, de ez az érzés hamarosan lelohadt, mert a gyűlölet hangja jött felénk, köpdöstek, fenyegettek, dobáltak minket. A táborból szabadult magyar zsidók a ránk adott német egyenruhával azonosítottak, s egyből fasisztának neveztek bennünket. Némán álltunk, tűrnünk kellett. A szégyen ott égett az arcokon egy ideig, a kapun belül is. Délután kettő lehetett. Programot nem kellett szervezni, mert egy új hely minimum másfélnapos szekatúrával jár. Az első a fertőtlenítés, orvosi ellenőrzés, katonai „diszkrécióval”. A túloldalon ott állt az orvos, akinek 5 segédje adogatta a fecskendőket, az orvos meg automatikusan bökte be a tifusz elleni védőoltást. Szerencsénk volt az orvos magasságával azonos termetűeknek, mert ők a bal mellbimbójuk alá kapták, a többiek az orvos kézmagasságában számíthattak a döfésre. Sorozatlövő orvosunk fél óra alatt kétszáz emberrel „végzett”.

Néma barakká váltunk. Álmodtunk-e, nem tudom, csak arra emlékszem, hogy reggel nyögdcélselő társaságként ébredtünk, az oltás helye fáj erősen, ráadásul irtózatosan éhesek voltunk. Akkor döbbszünk rá, hogy a tegnapi adag-jainkat a kutya ehette meg, új gazdáink megfélelkeztek rólunk. A tartalékom már rég elfogyott, de pénz még mindig akadt. Ki tudja már, hogy honnan, de volt. Bármennyire is hihetetlen, ezekben a táborokban mindent árultak, s ebbe a vérkeringésbe őrjöng is bekapcsolódtak. A táborba érés és a távozás előtt egyaránt rovincsolást tartottak, s akárhogy is néztük, a mi skótjaink éppúgy haraptak az órákra, gyűrűkre, csillogó dolgokra, késekre, cigarettatárcákra, s mindenre, ami otthon majd ajándékként szolgálhat. Az örök lelkülete eltérő volt. A született skót következetesen szigorú, a közéjük sorozott lengyelek nem az annyit hangoztatott lengyel-magyar barátság jegyében viselkedtek. Ha a kedvük úgy hozta, a barakkok ablakain át vadásztak a villanykörtékre, kint a sötétben meg mindenre, ami mozgott a kerítés mellett, kívül és belül. Gondolom, ez a viselkedés hozzátartozott a szoktatáshoz, mert két hét után megszűnt, illetve a szigorúság jelentősen enyhült. Őreink nem félték tőlünk, csak tartottak a meglepetésektől. Állandósultak, nappal és éjjel egyaránt, a szökést jelző riadók. Ilyenkor életbe lépett a barakk-zárlat, saját érdekünkben is, nehogy egy kóbor golyóval találkozzon az ember. Az üzlet után járni kellett, én szag után mentem, s napokon át a kutyákat ápoló ór körül ténferegtem, és folyt a nyálam. Mi 6 dkg húst kaptunk egy napra, a kutyák fejenként egy kilót. Végül az egyik ór antennái vették sóvárgásom jeleit, kihívott magához az etetéshez. Bemutatott a kutyájának, az meg sűrű csóválásokkal üdvözölt. Jött a fültő és az áll alatti rész enyhe kaparása, az ember és a kutya barátságának nemzetközi módszere, s máris a kezemből evett. Még negyedig volt a doboz, nothán elfordult, s várta edényébe a friss vizet. Míg tele itta magát, én, hogy ki ne kapjon szegény kutyus, a maradékot kenyér nélkül eltüntettem: 1946-ot írtak akkor!

Hajnali négykor óriási ordítózás verte fel a barakkot. Ébresztő, mert hatkor elhagyjuk a tábor, nem vonattal, mert csak 60-80 km-re van, hanem gépkocsival megyünk. Néma csend. Legelőször voltam kész. Összesen egy kenyér-

zsák, s ami rajtam volt: ennyi az összes vagyonom, a zsírt más hozta részben. Így volt, aki szuszogva mászott fel az autóra, én meg könnyedén felugrottam arra, amelyikre bátyámék másztak fel. Azt tudtuk, hogy Hamm célirány, a többi már nem volt lényeges, csak jobb lehet, mint itt.

Kórházbéli vidám napok

Karácsony előtt talán két héttel a raktárba vittek dolgozni könnyű munkára. Nálam magasabb kötélgurigát kellett lent behajtani, fent kihajtani a liftből. Kíméletlen tempót diktáltak, mi meg izzadságunkban úszkáltunk, s közben hideg vizet vedeltünk. Másnap már lázasan feküdtem, rázott a hideg, a felcserek azonnal beszállítottak a gyengélkedőre, a Revierbe, ahol megállapították, hogy fieberhalter bronchitiszem (izzadmányos tüdőgyulladásom) van. Injekciókkal, prizniccel nyomták le a lázamat kisebb-nagyobb sikerrel. Csak a negyedik napon tudtam enni, egy kicsit elhagyni az ágyamat. Elesett gyerekként mindenki engem pátyolgatott, etetett, kényeztetett. Amit kívántam, azt hozták, és annyit, amennyit magamba tudtam tömni. A második héten már felkeltettek, sétáltattak. Ennivalóm mindig bőven maradt, azt Gyuriék pártfogolták, de ők sem győzték. Egy magyar gyerek meg civilben borbélyinas volt. Önérzetes pesti, aki minden nap csak úgy fogadta el az ételt, ha naponta megborotválhatott. Azóta mindig eszembe jut, hogy bár ne tette volna, mert a borotválkozást később szívesen kihagytam volna az életemből. Jóska üres órámban odaült az ágyam szélére, történelemről, írókról, zenészekről beszélgetett velem, az ismeretlen szavakat hol ő, hol én szótároztam ki. Egyszer tanított. Aztán a második hét végén csak úgy félvállról megkérdezte, nem lenné-e hajlandó utókezelésre egy közeli hadikórházba elmenni. Hogyne lettem volna kész rá! Karácsony előtt két nappal egy magyar Rába Botond típusú betegszállítóból integettem társaimnak, Hammnak, a táborozásnak végleg. Ezt gondoltam én, a sors azért egy kicsit megkeverte a dolgot. Két óra alatt Eickelbornba értem. Hatalmas parkban 7-8 nagy épület, valamikori idegkezelő intézet, melynek betegeit Hitler kiirtatta, abban a pillanatban meg az ő áldozatos tevékenységének nyomorultjait, betegeit gyógyították ott. Az egész intézetet egy angol őrmester irányította gazdaságilag, de az orvosok felett is ő rendelkezett. Apácák nem voltak, kiéhezett nővérek igen. Kacagás, vicc, évődés volt az úr, ki-ki kereste a párját, én meg a legkisebb lévén Bübchen lettem, mindenki pártfogoltja, akinek minden kívánságát teljesítették. Ha kedvem úgy hozta, válogathattam, kimehettem a konyhára, takarodó után fent lehettem, becsöngethettem a nővért. Addig bővültek jogaim, hogy másnaponta már nem egyedül aludtam kétágyas szobámban. Mindig akadt, aki túlórázott, türelmesen tanítgatott. Egyre erősebb lettem, sétálhaghattam a kertben, esténként el-elvittek magukhoz a nővérek. Többet voltam ágyon kívül, mint benne, már meccsre is kiengedtek. Mások igyekeztek vissza a táborba, én nem. Szomorúság is ért, Pálffy Sanyi, henyei társam a G-házban meghalt. Csikorgó hidegben temették el papírruhában, furnier koporsóban. A februári hideg, a tél utolsó rohama újból telítgette a kórházat, újra szigorodtak az előírások.

A rigófűtő beteget, gyógyultat egyaránt kicsalt a házak elé, a parkba, aki még nem volt önjáró, azt vagy kivitték tolokocsival, vagy hordágyon a napra, a szigorúan ágyhoz kötöttekre meg kinyitottak minden ablakot, napoztatták őket. Engem hamarosan öröm ért. Váratlanul megérkezett Gyuri, kinek talán egy vagonajtó újját törte. 3 hétig együtt voltunk. Beszámolt a hammi napokról, a szököttekről, én meg bemutattam őt minden nőismerősömnek, de semmi hajlandóság nem volt benne cölibátusa megszegésére, így nappal együtt voltunk, éjjel meg ki-ki a maga ágyában szundikált. Néha nálam evett, mert a mi ételünk táplálóbbs s főleg protekciósabb volt. Szombatonként a kórház zenekara táncos délutánt tartott, esténként meg mozi volt. Megegyeztünk, hogy ameddig lehet, én maradok, s ő sem siet nagyon, vagyis szökni nem fog, s ha még Hammban lesz, oda megyek én is. Ha meg mást mutat az ábra, ki-ki vigyázzon magára. Sűrűn potyadoztak haza a német hadifoglyok, a férjek, a férfiak hiánya szűnőben volt.

Szökés – már haza

A tapolcai járásból négyen voltunk a kórházban, hozzánk csapódott egy magyar katona, aki szabó volt civilben. A fogolyucc, folttal a hátán nem éppen szökésre való volt. A német katonai nadrágon azonban csak gombot kellett cserélni, máris civilé lett. A rákövetkező hajnalban megszöktünk. Három napig tartott az útvonal kilesése, az állomáson a tervezett, elérhető legrövidebb és leggyorsabb út megtalálása. Amint említettem, négyen szöktünk, s kint az állomáson még 16 ember várt, könyörgött, hogy hadd jöjjenek velünk. Mit tehettem? Kecskeméti Lajost kineveztem hátsó, Tóth Lajost a középső biztosítónak, engem meg szó és beszéd nélkül kellett követniük. Ha valakit megszólítanak, annak a némát kellett eljátszania. Mindent megígértek, s többnyire be is tartották a szabályaimat. 1946. július 26-án, a táborba küldésünk előtt két nappal húszan ott álltunk a benninghauseni állomás előtt, kezünkben Lippstadtig szóló egy-egy jeggyel.

Ami biztos, a hazainduló csomag mindenkinél laposabb volt, mint amikor kijöttünk. A kapus már a vonat érkezése előtt érvényesítette jegyeinket, kimehettünk a peronra. Újból megszámoltam társaimat. Húszan voltunk. Füstös mozdony jött a kocsik elején, mögötte az itthonról ismert hosszú Pulmann-kocsikkal. Ahogy azt már megszoktuk a háborút követő időkben, mint a szőlőfürtök, úgy lógtak a vonat lépcsőin, és szétvetett lábakkal még a tetőkön is ültek emberek. Nem haladtunk gyorsan, mégis olyan érzésem volt, hogy száguldunk. Leültem hát, s a fülembe visszatért vagonzene elbódított, még haza sem értem, máris emlékeztem. Amikor ismét életre keltem, már világosodott kint, bent meg éreztük, hogy nagyobb település közeledhet, mert szembevonatok száguldanak el mellettünk. A megbeszéltekhez hűen jött a jelzés: Dachau. Romos épületek, de tiszta utcák, nyüzsgés fogadott minket. A pályaudvar elé akkor kanyarodott el, csilingelt egy, ha jól emlékszem zöld testű sárga csíkos villamos. Meg kellett érdeklődnöm, hogy a városi menekültügyi hivatal, a magyar, hol található. A posztoló rendőr közölte, hogy a Maria-Theresien-Strassén van, a 2-es villamos végállomásánál. Egy óra elteltével az épület előtt álltunk. Azonnal kijött egy hazánk fia, érkezésünk szándékai, céljai felől érdeklődött, hogy mit akarunk. Elmondtam, hogy volt kórházi kezelték vagyunk, az angol zónából, papírunk senkitől nincs, haza akarunk menni, s a pockingi táborba tartunk, annak hallottuk híret, s a szökésünk óta már mindenünket feléltük, gyógyszerünk is elfogytak, egyszóval körbesírtuk magunkat - segítsenek rajtunk. Megszámolt minket, aztán csak engem hívott magával a biztos, a többieket kinti várásra szólította fel. Bent egy névsort íratott volna velem, de ahhoz ki kellett mennem, az otthoni cím és anyai név miatt. Visszatérve az első kérdése az volt, hogy mink van. Mondám neki, hogy jól nézzen meg, amit rajtam lát, meg a kintieken, azon kívül csak két pusztánk van. Pusztán, hogy haza akarunk menni, a másik meg az, hogy ehhez segítsenek hozzá húszunkat. Jót nevetett, s húsz utalványt kaptunk ennivalóra, 2 napra, húsz öltözet ruha, cipő, s fejenként 20 márka kíséretében. A legfontosabb viszont a 20 fő részére kiállított menetlevél, s személyi igazolás arról, hogy magyar menekültek vagyunk. Másnap a 11 körül induló vonattal gyorsan elhagytuk Münchent, s 5 órakor már a lágérben voltunk.

Táborszínház Fedák Sárival a hazautazás előtt

Barátságatlan fogadtatás, rideg, lezüllött barakkok, s igen vegyes, szinte ellenséges táborlakókkal találkoztunk. A foglyokat nyugodtan négy részre lehetett osztani. Az első az itt rekedt, a felelősség elől menekülő nyilasok, tiszték és családjaik, nagyrészt kivándorlásra készülve. A másik a koncentrációs táborokból szabadult zsidók, akik szintén kivándorlásra vagy hazatérésre vártak. A harmadik társaság, a félelmükben menekültek, horthysta tisztségviselők, kiseberek, akik majd a beálló csend után haza akarnak térni, valamint az ismét elszakított területek menekültjei, köztük rengeteg erdélyi és felvidéki magyar. A negyedik csoport a kihurcolt leventék, a városi proletárok és végül a stricik, zsebesek, világvándorok, akiknek itt még állt a világ.

Az amerikai zónába kerültünk, ahol komolyan vették a fogoly - nem fogoly dolgot, csak egyszer figyelmeztettek, aztán odavágtak. Már említettem, hogy minden tábornak megvolt a maga piaca, s azt általában az erőszakosok uralták. Nos, képzeljék el azt a tábor, ahol a nyilas, az SS, a pesti zsebes s a bosszúért lihegő zsidó békében élhetett volna egymás mellett. Itt a tábor közepén volt egy tér, neve pesti mintára Teleki tér volt, a tábor társadalmi életének központja. Minden nap 11 órakor a barakk ablakában vártuk az előadást. A kezdést kiabálás jelezte, dübörgő jeepekkel érkező fehér sisakos amik körbeállták a piacot, s olyan 80 centis virítóan fehér gumibotokkal ütlegelték, szinte válogatva az ismert klienseiket, akik a kimért adagjuk után mindent elszórva igyekeztek a körön kívülre kerülni. A sofőr vezetett, a többi az oldalakon kihajolva osztogatta a bémálás szentségét. Ezek után jöttünk elő mi, a teret futtában átnéztük, elszórtan pénzt, fegyvert, gyűrűt, láncokat találtunk, aztán sürgősen felszívódtunk, mert szállingóztak vissza a vesztesek. Mint a vércse, lecsapott újból a jeep, rajzolt egy kört a farával, jobbra-balra simogatott egyet, aztán megnyugodott mindenki, s mi, a gombázók, salakra tűzött szemmel újból keringtünk, kutattunk az elszórt szemétkben.

A kint rekedt színészek, élükön Fedák Sárival, előadást tartottak. Énekeltek, táncoltak, irredenta dalaikkal könynyeket csaltak elő a szemekből, szavaltak. Nekem gyermekkoromat lopták vissza oda a táborba, mert éppúgy tojásért, kenyérért, cigarettáért, ha volt, természetesen pénzért is, bemehettem, mint régen, a boldogság éveiben tájolókhöz.

Szélvédett helyünk volt annak a vágánynak a túloldalán, amelyről szeptember végén, 28-án indultunk haza. Rövid, talán 20 km-es út után egy hídon lassú menetben haladtunk át Passau alatt az Innen, majd megállt a vonat, s a közeli bokrok alja mozogni kezdett, a fűből előjöttek az általam először látott szovjet katonák, de máris a földön voltak kísérőink. Egymás mellett a két győztes: a gimnasztyorkás, olajjal bőven ellátott orosz és a vasalt ruhás amerikai fiatal egymásra nézett, méregette egymást, várta, hogy mit akar a másik. A géppisztolyok kattantak, egy intés, hogy hátrább az agarakkal, a vonat szent, ez a mienk, semmi közöttük hozzá – sugározta az egyik mozdulata, a másik tán legszívesebben egy cigarettáért nyújtotta volna kezét. Az idegesség hamar lelohadt, a papírok rendben találtattak, a szerelvényt megnézni, azokat átkutatni a szovjeteknek nem volt joguk. Aztán a kettős fűtő, mintha a mozdony sóhajtása lenne helyettünk is. Átestünk a tűzkeresztségen. Átestünk a tűzkeresztségen? A magyar határ átlépését átaludtam, éjfélkor,

amikor megébredtem, már Szombathelyen jártunk. Erős volt bennem a kísértés, hogy lelépek, hisz itthon vagyok, de nem tettem, pedig megfogadtam, hogy első utam anya sírjához visz, mégis maradtam. Féltem az ismeretlen, a háborúban megváltozott országtól, a hazámtól.

Vége Köveskál felé – félúton

Kaposvár állomásán már nyüzsgöttek az újdonsült beamterek, a kísérőinkkel tárgyaltak. Többen próbálták megközelíteni a szerelvényt, de az MP egy lépést sem nézett el. Ismét kattantak a géppisztolyok, a tömeg meg hátrált. A vonat elejére, a mozdonyra szálltak fel a magyar rendőrség szedett-vedett ruhákban díszelgő képviselői, egy közülük meg az utolsó fékezőhelyre kapaszkodott, s a vonat kihúzott velünk a Vágóhídra. Nem valami biztató a fogadás helye. Amerikai felügyelet alatt folyt az igazolás, kérdés-felelet játék, melyhez derékig le kellett vetköznünk. A személyi adatainkat leírva, jöttek a keresztkérdések. Mikor, honnan ment ki? Mondtam, hogy én nem mentem ki. Hát akkor miért jött ezzel a vonattal? Mert kivitték. Hogy-hogy kivitték? Mint a zsidókat Auschwitzba – feleltem. Ne szórakozzon velem! Én nem szórakozom, ez így történt. Mogorva nézés. Miért most jött meg? Mert kórházban voltam, onnan szöktem meg. Kaptam egy papírt, hogy nemzetbiztonságilag ellenőrzött, igazolt vagyok, egyet meg aláírtam, hogy nincs kifogásom az igazolással kapcsolatos eljárásokkal szemben. Majd átvettem egy utazási menetjegyet, mely Kaposvár és Köveskál község közötti út ingyenes megtételére 2 napig érvényes. Kaptam még szeretett hazám nagylelkű ajándékaént kárpótlásként 637 napért 500.000 adópengőt, a már bevezetett forint mellett átmenetileg megtartott 50 fillért helyettesítő papírdarabot, mely aznap 10 cigarettát ért. Ezt is alá kellett írnom előbb, aztán nyomták kezembe az említett hálapénzt. Enni, inni nem adatott. A kísérőinktől elkészöntünk, s az első sarok után futásban tettük meg az állomásra vezető utat. El innen, minél előbb! Hármunk végkielégítéséért vettünk 10 cigarettát és egy doboz gyufát, s felültünk a 4 óra körül induló fonyódi vonatra. Az indulásig a vagon két oldalán leskelődve dekkoltuk ki az indulást. Félítettük a megkapott friss szabadságunkat, arra is gondoltunk, hogy csupán viccelnek velünk

A Szent György hegy mögé már lebújt a nap. Ott álltunk hárman: Holczer Laci Tótiból, Lakosi Sanyi Henyéből és én, mindhárman szerencsésüket próbáló, tékozló fiúk, akiktől legszebb éveiket elvették, 1946. szeptember 30-án, hétfőn a hajóállomás előtt. Szorongva gondoltunk a közeli múlt titkaira, s a jövőre. Holczer Lacinak csak 4, nekem 14, Sanyinak 20 km volt hátra ahhoz, hogy a nagy kört, amit végigjártunk, lezárjuk. Nekivágtunk hát, nem a lelkesedés, hanem a bizonytalanság szorongatta szívünket az utolsó kilométereket megtéve. Idegeneknek vélték bennünket, akiket a mindig bizalmatlan falusi emberek azonnal kiszúrnak maguknak. Hamar odaértünk, ahol Tóti felé kanyarodott el az út. Laci invitált hozzájuk, de nem ment a dolog, mindhárman a családdal akartuk tölteni első éjszakánkat. Megöleltük egymást, megígértük a közeli viszontlátást, s csillogó szemmel, fél-jobbra át, toronyiránt, cél: Kereki pusztá! Kiadtam a parancsot, s nótázni kezdtünk, ketten, Rigó, rigó sárgarigó, elénekeltük kétszer is, Lenz hadnagy emlékére, aztán egyre jobban lógott a fejünk, szaporázva raktuk a lábunkat egymás elé. Mindszentkállánál még láttuk a lebukó Napot. Szentbékálla látványa egy pillanatig kísértett, hogy bemenjek, de már láttam a két köveskáli templom tornyát, s azok elhessegették ezeket a gondolatokat. Ahogy közeledtünk, úgy gyorsultak a lépéseink. A falu végéhez már futólépésben értünk. Szomorúan tapasztaltam, hogy nem ismer rám senki, meglepett, hogy csak kevesen fogadták köszönésemet. Idegenként a bizalmatlanság pillantásai estek rám. Ennyire megváltoztam volna, vagy haragszanak rám? Ez keringett a fejemben, amikor a katolikus templomnál elbúcsúztam Sanyitól is, neki még volt egy órája, hogy hazaérjen. Minden jót kívánva vágtam neki az utolsó száz méternek. Erősen sötétedett, csak az utolsó pillanatban vettem észre, hogy a Burger dombon ott áll egy nyitott orosz teherautó, tetején ült az általuk megszokott eleganciával egy katona, akinek szeme sátorlappból készült dzsekimet gusztálta. Nagyon megijedtem. 80 lépésre attól, hogy hazaérjek, most fognak elvinni- hasított belém. A lábam futni akart, az eszem meg azt diktálta, hogy jobb kezemmel intsek egyet, s nyugodt tempóban folytassam az utat, s a következő kapuba beköszönjek, ahol nem állt senki, s mentem tovább, s hazáig a kapuknak sorra köszöntgettem. Befordulva az udvarunkra, meg kellett állnom, hogy reszketésem elmúljon, majd az utolsó lépések következtek. A kiskapunál megálltam, nem felejtettem el, hogy falun, de a városi családi házakban is kutya lehet, s többnyire van is a kerítés mögött, megálltam s egy hangos jó estét kiáltottam a terasz felé. Hamarosan jött a válasz, a kérdés, hogy kit keresek. Vassékat, s nyitottam a kaput, mert megismertem apa hangját. Ahogy közelebb kerültünk egymáshoz, már tudtam, hogy jó helyen járok, engem viszont csak közvetlen közelről ismert meg apám, aki 1946. szeptember 30-án váratlanul kapta vissza mintegy 75 kilósan, kisebbik, illetve középső fiát. A meglepetés, az öröm, a zavaró emlékek és a naponta jelentkező újabb események nem tették örömtelivé a visszatérésemet. Anya halála, az azt követő idők okozta sebek, a vesztes háborút követő rengeteg gond összezavart mindent, szinte mindenkiiben. Sok kérdés és felelet viaskodott mindkét oldalon egymással. Mindegy! Hazaértem. Felnőttem, próbált és katonaviselt lettem, már nem gyerek, de még nem teljesen felnőtt. Berobbantam az otthonhagyottak életébe. Néztük egymást, szóltanul, sokáig.